

מחווון תשובות לשאלון אזרחות לעולים חדשים, מס' 913131, 139, חורף תש"ע

הנחיות כלליות:

- * במחווון זה כתובות בקיצור תשובות על שאלות המבחן והנחיות למתן הציון.
- * במחווון מוצגים רכיבי התשובה העיקריים. אם התלמיד כלל בתשובתו רכיב שאינו כלול במחווון, על המעריך לבדוק אם הוא נכון, על פי ספרי הלימוד ובהתייעצות עם מעריך בכיר.
- * במתן הציון יש להימנע מהשפעות שנובעות מכתב היד, מסגנון הכתיבה ומאורך התשובה. יש להעריך רק את מה שנדרש בשאלה, ולא יותר מכך.
- * קו אלכסון (X) מסמן תשובה חלופית (זו או זו מתקבלת באותה מידה). חלקי תשובה המובאים בסוגריים אינם הכרחיים לקבלת ניקוד מלא.
- * ההנחיות במחווון מנוסחות בלשון זכר, ומכוונות למעריכות ולמעריכים כאחד.

פרק ראשון

על הנבחן לענות על שתיים מהשאלות 1-3.

1. חוק וחוקה

א. עקרון שלטון החוק:

שני רכיבי הסבר – 40%+60%

- כל אזרחי המדינה (ומוסדות השלטון) חייבים לציית לחוק.
- כל אזרחי המדינה (ומוסדות השלטון) שווים בפני החוק.
- החוק צריך להתקבל בדרך דמוקרטית (על ידי מוסדות נבחרים; בדרך של הכרעת הרוב).

ב. הבדלים בין חוק יסוד לחוק רגיל:

הסבר שני הבדלים – 40%+60%

- חוקי היסוד מנוסחים בצורה כללית ותמציתית (ואין בשמם ציון של שנת החקיקה), ואילו חוקים רגילים מפורטים יותר.
- חוקי היסוד עוסקים בערכי היסוד של המדינה / במבנה המשטר ובסמכויותיו ובשמירה על זכויות אדם ואזרח, ואילו חוקים רגילים עוסקים ביתר הנושאים.
- לחלק מחוקי היסוד יש מעמד מיוחד – אי-אפשר לשנותם ברוב רגיל / אי אפשר לחוקק חוק הסותר את תוכנם, ואילו לחוקים רגילים אין מעמד מיוחד.

ג. נימוקים של התומכים בחיבור חוקה לישראל:

שני נימוקים – (40%+60%)

- בהכרזת העצמאות נאמר שלמדינת ישראל תהיה חוקה.
- החלטת האו"ם על הקמת המדינה / מכ"ט בנובמבר קובעת שלמדינה היהודית תהיה חוקה.
- חוקה תבטיח את יציבות המשטר במדינה.
- לרוב מדינות העולם יש חוקה.
- החוקה תגן על מימוש זכויות האדם והאזרח במדינה.
- החוקה תגביל את השלטון באמצעות הגדרת סמכויותיהן ותפקידיהן של רשויות השלטון.
- החוקה תלכד את העם משום שהיא תבטא את הערכים והעקרונות המשותפים לעם כולו.
- החוקה תעצב/תחנך את הדור הצעיר.
- החוקה תהיה בסיס לחקיקה עתידית של הכנסת.
- החוקה תסמל את ריבונות העם / תצהיר לפני שאר עמי העולם על ריבונות העם.
- החוקה תגדיר לאזרח את זכויותיו וחובותיו.
- החוקה תגביר את ההסכמיות בחברה.

2. הרשות המבצעת

א. תפקידי הממשלה:

הסבר שני תפקידים – 40%+60%

- קביעת מדיניות / קבלת החלטות בענייני ניהול המדינה.
- תיקון תקנות ומתן צווים בנושאים שאינם מוסדרים בחקיקה של הכנסת.
- תיקון תקנות לשעת חירום כדי להגן על ביטחון המדינה ושלום הציבור.
- לממשלה יש סמכות לעשות כל דבר שאינו מוטל לפי החוק על רשות אחרת (סמכות שיורית).

ב. מקרים שבהם הממשלה מסיימת את כהונתה:

הסבר שני מקרים – 40%+60%

- כאשר מסתיימת כהונת הכנסת ונבחרת כנסת חדשה.
- בעקבות החלטת הכנסת להתפזר ולערוך בחירות חדשות.
- התפטרות ראש הממשלה מתפקידו / מחברותו בכנסת היא כהתפטרות הממשלה כולה.
- מותו של ראש הממשלה הוא כהתפטרות הממשלה כולה.
- אם ראש הממשלה אינו יכול למלא את תפקידו באופן קבוע, הממשלה מפסיקה את פעולתה כעבור 100 ימים.
- אם ראש הממשלה הורשע בעברה שיש עמה קלון, הכנסת רשאית להעבירו מתפקידו ואז גם הממשלה מסיימת את כהונתה.
- כאשר הכנסת מביעה אי-אמון בממשלה.
- אם לא התקבל חוק התקציב עד המועד הקבוע בחוק והכנסת מתפזרת.

ג. מדוע יש צורך בשלטון מקומי נוסף על השלטון המרכזי:

הסבר אחד – 100%

- באמצעות השלטון המקומי יש השתתפות ישירה ורחבה יותר של האזרחים בניהול ענייני המקום – ביטוי לשלטון העם.
- אנשי השלטון המקומי מכירים טוב יותר את הבעיות והצרכים של האוכלוסייה המקומית.
- לשלטון המרכזי יש מדיניות כללית, ואילו השלטון המקומי יכול לפתח מדיניות ייחודית שתתאים לצורכי המקום.
- השלטון המקומי מייעל את קבלת ההחלטות בנושאים מקומיים.

3. פיקוח וביקורת על השלטון

א. מדוע במשטר דמוקרטי חייבת להיות ביקורת על השלטון:

שני הסברים – 40%+60%

- כדי למנוע את עריצות השלטון / שימוש לרעה בכוחו של השלטון.
- כדי להבטיח הגנה על שלטון החוק.
- כדי להבטיח הגנה על זכויות האדם / המיעוט.
- כדי לשפר את האיכות / היעילות / טוהר המידות של השלטון.
- כדי לשפר את תהליך קבלת ההחלטות / למנוע מהשלטון להגיע להחלטות העלולות לגרום נזק.

ב. דרכים לא פורמליות שבאמצעותן האזרח יכול לבקר פעילות השלטון בישראל:

הסבר שתי דרכים – 40%+60%

- פעילות במסגרת קבוצות לחץ (קבוצות אינטרס)
- השתתפות בהפגנות
- חתימה על עצומות
- פנייה לאמצעי התקשורת
- קיום שביתת שבת, רעב וכד'
- עשיית מעשים שונים שיעוררו את דעת הקהל
- יצירה אמנותית

ג. תחומים שמבקר המדינה בודק בעבודתו:

ציון שני תחומים – 40%+60%

- חוקיות הפעולות
- ביקורת חשבונית
- טוהר המידות
- תקינות המנהל
- מידת היעילות והחיסכון
- כל עניין שלדעת המבקר יש צורך בבדיקתו

פרק שני

על הנבחן לענות על שלוש מהשאלות 4-8.

4. דעות בוויכוח בעניין גיוס בחורי ישיבות לצה"ל:

כתיבת שתי דעות – 40%+60%

- החרדים טוענים שלימוד התורה דורש התמסרות מלאה של הלומד / תורם לביטחון הפיזי והרוחני של המדינה, ולכן יש לשחרר את הלומדים משירות צבאי.
- שחרור בחורי ישיבה רבים משירות צבאי מעורר תרעומת רבה בקרב הקבוצות שבניהן משרתים בצבא, והם חושבים שיש לבטלו.
- בציונות הדתית יש המבקשים לשלב את לימוד התורה עם השירות הצבאי (במסגרת ישיבות ההסדר).

5. הגישה הסוציאלית בדמוקרטיה:

שני רכיבי הסבר – 40%+60%

- גישה המדגישה את השוויון החברתי-כלכלי של האזרחים.
- גישה המחייבת את התערבות השלטון בתחום הכלכלי / בחיי האזרחים, כדי לממש את השוויון ביניהם.
- גישה המדגישה את מחויבות המדינה לדאוג לרווחתם הכלכלית-חברתית של האזרחים.

6. ממשלה קואליציונית:

הסבר – 50%

ממשלה המתבססת על שותפות של כמה מפלגות (או אנשים).

דמוקרטיה ייצוגית (עקיפה):

הסבר אחד – 50%

דמוקרטיה שבה האזרחים בוחרים נציגים המנהלים עבורם את ענייני המדינה.

7. דרכים לקבלת אזרחות ישראלית:

הסבר שתי דרכים – 40%+60%

- כל מי שעולה לארץ מכוח חוק השבות זכאי לקבל גם אזרחות ישראלית (אזרחות מכוח חוק השבות).
- מי שהיה תושב הארץ ביום הקמת המדינה (והמשיך לשבת בה גם לאחר מכן) זכאי לאזרחות ישראלית (אזרחות מכוח הישיבה בארץ-ישראל ערב הקמתה).
- מי שנולד לאזרח ישראל זכאי גם הוא לאזרחות ישראלית (אף עם נולד בחוץ לארץ, בתנאי שההורה הישראלי נולד בארץ; אזרחות מכוח הלידה).
- מי שנולד בארץ לאחר הקמת המדינה (ועומד בתנאים מסוימים) זכאי לאזרחות ישראלית (אזרחות מכוח הלידה והישיבה בישראל).
- אדם שאינו זכאי לאזרחות בדרך אחרת, יכול לקבל אזרחות ישראלית אם יבקש אותה ויעמוד בכמה תנאים (אזרחות מכוח התאזרחות).
- במקרים מסוימים שר הפנים מוסמך להעניק אזרחות ישראלית גם למי שאינו זכאי לה בדרך אחרת (אזרחות מכוח העניקה).

8. חסינות חברי הכנסת:

הסבר – 60%

הגנה על חבר הכנסת מפני מעצר, חקירה והעמדה לדין, כדי שיוכל למלא את תפקידו / כדי שהכנסת תוכל למלא את תפקידה.

טיעונים נגד מתן חסינות לחברי הכנסת:

טיעון אחד – 40%

- החסינות מנוגדת לעקרון השוויון.
- חברי הכנסת הם שמחליטים על הענקת חסינות (ולא גוף אחר).
- החסינות הניתנת בישראל רחבה יותר מזו הניתנת לחברי פרלמנט במדינות אחרות.
- חבר כנסת עלול לנצל לרעה את החסינות שלו.